

УКРАЇНСЬКО–ПОЛЬСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ НА ВОЛИНІ У 1942–1944 рр. В ДОСЛІДЖЕННЯХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ

© Яким С.С., 2004

Досліджуються історичні, військово-політичні, геостратегічні та соціальні причини українсько-польського збройного протистояння на Волині в 1942 – 1944 рр.

Historical, military-political, geostrategic and social reasons of the Ukrainian-Polish arm opposition in Volyn' in 1942 – 1944s have been investigated.

Трагічні події на Волині, що відбувалися в період нацистської окупації краю, у цьому році були об'єктом великої уваги науковців України та Польщі.

Посилена активність політиків антиукраїнського штибу при відзначенні 60-ї річниці Волинської трагедії ще раз переконує, що ті ж сили колись конструювали цю трагедію, а сьогодні намагаються роз'ятрити уже загоєну рану на історичному тілі України і Польщі, посіяти нову ворожнечу між Україною та Польщею, а відтак відкинути Україну від процесу європейської інтеграції.

Мабуть, тому потрібно, щоб не політики “висвітлювали” ці події, а науковці-історики об'єктивно досліджували їх. Ненависть як спадщину не варто передавати із покоління у покоління, бо вона цілить у незалежність польського і українського народів [1].

Актуальність досліджуваної проблеми є очевидною. Оскільки Україна активно розвиває процес історичного порозуміння з сусідніми державами, це спонукає до переосмислення взаємозв'язків з ними. Очевидним є те, що об'єктивне висвітлення українсько-польських відносин періоду Другої світової війни сприятиме історичному порозумінню із західним стратегічним партнером.

Цю проблему з позиції наукового бачення уже досліджували Л.Є. Дещинський [2], І.І. Ільюшин [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10], Ю. Киричук [11; 12; 13], А.В. Кентій [14], М.Р. Литвин [15], С. Макаручак [16], А.М. Русначенко [17; 18; 19], В. Сергійчук [20; 21], В. Трофимович [22]. В їх дослідженнях розпочато відновлення історичної правди про події шістдесятирічної

давності на Волині, суттєво збагачено джерельну базу цього історичного періоду.

Зважаючи на актуальність та недостатню вивченість проблеми, автор поставив за мету з'ясувати причини вибуху українсько-польського збройного конфлікту на Волині та східній Галичині в 1942–1944 рр., показати, як боротьба західних українців за відновлення Української Держави впливала на українсько-польські відносини. Для написання дослідження використано архівні матеріали, праці українських та польських дослідників, мемуари, матеріали періодики.

Завданням цієї публікації є певною мірою доповнити конкретно-історичним матеріалом історію України періоду Другої світової війни і сприяти об'єктивному висвітленню українсько-польського збройного конфлікту в 1942–1944 роках.

Україна, опинившись в центрі імперіалістичної війни, завдяки УПА і ОУН першою піднесла прапор рішучої боротьби поневолених народів проти німецького і більшовицького імперіалізмів за політичну незалежність [23].

У 1942 р. у процесі військово-політичного протистояння на західноукраїнських землях чітко визначились сили, які були ворогами створення Української самостійної соборної держави: нацистські окупанти, які нещадно грабували український народ; більшовицька партизанка та підпільна більшовицька організація “Народна гвардія”, які провокували нацистські репресії з метою знищення українського самостійницького елемента, готували окупацію українських земель більшовиками;

польське військове і цивільне підпілля: збройні загони Армії Крайової, саботажно-диверсійна організація “Вахляж”, кадри якої були підготовлені у Великобританії і діяли під команду Делегатури польського еміграційного уряду в Лондоні, польські бази та відділи самооборони, Батальйони хлопські, Національна організація військова, загони польської більшовицької партизанки, а також польська допоміжна поліція [24].

Перші збройні акції польських бойовиків проти українського населення відбулися влітку 1942 р. на Грубешівщині та Холмщині [25]. Польський терор набув тут великих масштабів: від серпня 1942 р. по січень 1944 р. поляки вбили на Холмщині 594 українців – бійців самооборони і 5 тис. мирного українського населення, у Грубешівщині – 2 тис [26].

Загостренню боротьби між поляками і українцями сприяла нацистська політика колонізації краю, створення німецьких осадницьких територій, – зокрема виселення поляків з окремих населених пунктів Люблінщини, Грубешівщини, Томашівщини і переселення на їх місце українського населення, яке стало об'єктом нападу польських підпілних збройних формувань уже в 1942 р.

Перші збройні українсько-польські конфлікти на Волині відбулися в листопаді 1942 р. [27]. Їх масова ескалація розпочалася весною 1943 р. Волинь перетворилася на гігантський котел, у якому вирували ненависть, братовбивства, кривава різня, про що свідчать численні звіти Волинського краєвого проводу ОУН на західноукраїнських землях [28].

Конфлікт набув небувалого розмаху після того, як виконуючи наказ Проводу ОУН (б) від 20 березня 1943 року, 5 тис. українців-поліцаїв організовано перейшли до УПА, а на їх місце нацисти набрали польську поліцію.

Восени 1943 року польська підпілля Армія Крайова розгорнула масову боротьбу з УПА за розширення територіального впливу в Західній Україні та підготовку до всепольського повстання з метою створення Польської Республіки на чолі з еміграційним урядом С.Миколайчика. До складу цієї держави мала увійти і територія Західної України.

Є всі підстави погодитися з істориком В.В'ятровичем, що конфлікт фактично переріс в українсько-польську війну, яка охопила всі

землі і Волині, і Галичини, і Закерзоння. Хронологічно вона почалася, наприкінці 30-х років ХХ ст., а завершилась депортацією 150 тис. українців з їх рідних земель над Сяном [29].

В основі українсько-польського збройного конфлікту на Волині і Східній Галичині були історичні, військово-політичні та соціальні причини.

Польща насильно і несправедливо загарбала Галичину, Підляшшя, Лемківщину, Надсяння, Берестейщину, Холмщину та Західну Волинь і, всупереч рішенням Паризької мирної конференції у періоді між двома світовими війнами встановила тут жорстокий колоніальний режим: насильницьку колонізацію краю, поліцейські арешти, антиукраїнський терор, колонізацію шкільництва, паралізацію культурно-освітнього життя, переслідування мови, церкви, паціфікацію, осадництво, “перевиховання” через концтабір Береза-Картузька і т.п.

Недаремно західні українці в 1939 р. зустрічали Червону Армію з хлібом і сіллю, бо для них закінчувалася жорстока польська окупація.

У роки першої більшовицької окупації 1939–1941 рр. польське підпілля всіляко виступало проти будь-якого відродження українства на західноукраїнських землях. У роки нацистської окупації польські шовіністи організували тут боротьбу не проти фашистів, а насамперед проти українців, щоб зберегти тут свою, так би мовити “історичну присутність”.

Вони не визнавали права українського народу на власну державу та розглядали західних українців своїм поневоленим народом, заперечуючи його право на західноукраїнські землі, які вважали невіддільною територією Речі Посполитої.

Ці сили намагалися організувати польські народні маси до боротьби з українським визвольним рухом, допомагаючи німецькому і московському імперіалізму винищувати український народ [30]. “На кресах всходніх мусі знікноць вшелькі сьяд українізму”, – було вказано в інструкції Начальни комітету визволення кресув всходніх [31].

В одній із листівок, що поширювалася серед польського населення Західної України восени 1942 р., писалось від імені еміграційного уряду в Лондоні: “... Нашим ворогом є той, хто посягає на нашу батьківщину і

виступає в ролі організатора цієї боротьби на східних землях Речі Посполитої” [32].

Тому польські шовіністи почали організувати своє антиукраїнське підпілля на території західних земель України ще восени 1939 р. з метою зберегти їх у складі майбутньої Польської держави. Особливо активно вони розвинули тут його у роки нацистської окупації. Головною підпільною організацією був Звйонзек валькі збройней (з 1942 р. – Армія Крайова) [33].

Найважливішим завданням АК та інших підпільних організацій на території Західної України була боротьба з українським національно-визвольним рухом.

Провід ОУН(б) і Головна Команда УПА всіляко намагалися зупинити ескалацію польсько-українського конфлікту, що розгорався у зв'язку з наближенням фронту. Про це свідчить цілий ряд архівних документів. Так, 27 жовтня 1943 р. Краєвий Провід ОУН(б) на західноукраїнських і північних українських землях видав наказ № 1/43, у якому зобов'язав УПА “категорично припинити всякі протипольські виступи й акції, що являються відхиленням від політичної лінії Організації і побуджують проти нас другорядний фронт боротьби...” [34]. Головна Команда УПА навесні 1944 року робила спроби організувати переговори і домовитися про перемир'я з польським підпіллям, але ці зусилля були марними [35]. Поляки продовжували геноцид корінного українського населення, вели боротьбу з УПА за розширення територіального впливу на західноукраїнських землях. Польські шовіністичні кола до самого приходу в Галичину Червоної Армії вели боротьбу з УПА, допомагали німцям винищувати українців [36].

Аналіз військово-політичної ситуації на західноукраїнських землях в 1943 р. розкриває одну з найважливіших політичних причин висвітлюваного конфлікту. В 1943 р. відбулися корінні зміни на німецько-радянському фронті: стало зрозумілим, що на західноукраїнські землі повернеться Червона Армія. Польський еміграційний уряд наполягав: щоб західноукраїнські землі відійшли до Польщі, потрібно випередити повернення Червоної Армії і поставити більшовиків перед фактом відновлення польської держави у кордонах 1939 року, провівши зачистку цієї території від українського елемента [37].

Але їм на перешкоді став уже розгорнутий і організований український національно-визвольний рух, який розпочав розбудовувати, насамперед на Волині, державницькі структури, проголосивши себе в особі Головної Команди УПА єдиною суверенною владою в Україні [38].

Архівні документи стверджують, що українсько-польський збройний конфлікт на Волині вибухнув після розгортання антинімецької збройної боротьби українців. Щоб відвернути, ослабити український національно-визвольний рух, німці вдало використали польську військову і цивільну силу.

Основна маса поляків добровільно пішла у польську допоміжну поліцію на місце українських поліцаїв, які за наказом ОУН перейшли із зброєю у підпілля і влилися в УПА. Роль німців у розпалюванні українсько-польського конфлікту на Волині влітку 1943 р., підтверджують слова М.Хрущова: “Моя думка, що все це – справа рук німців” [41]. Поляки скористалися допомогою нацистів повною мірою, щоб помститися українцям за їх намагання відбудувати незалежну державу на своїх рідних землях [42].

Аналіз численних архівних документів дає можливість констатувати, що у розпалюванні українсько-польського збройного конфлікту велику роль відіграли більшовики. За допомогою провокацій під виглядом підрозділів УПА вони палили польські села, вбивали мирних людей [43]. Вони намагалися використати польські колонії і села як базу для партизанських операцій. Подекуди вели спільні дії з відділами Армії Крайової.

Отже, і Німеччина, і СРСР були зацікавлені в тому, щоб на західноукраїнських землях розпалити українсько-польський конфлікт і тим самим виснажити боротьбу українського народу за відновлення своєї самостійної держави.

Не можна обійти увагою соціальний аспект, який відіграв дуже важливу роль в українсько-польському конфлікті.

Західноукраїнський селянин жив в умовах братського земельного голоду, який особливо загострився в умовах польського колоніального режиму. Більшовицька окупація цілковито позбавила селян землі, а нацисти зберегли колгоспну систему. Отож, західноукраїнський селянин ненавидів польських колонізаторів,

нацистських окупантів і більшовицьких визволителів. Він підтримував УПА, яка вела боротьбу з окупанством, брала його під свій захист на підконтрольній території, ліквідувала колгоспи, провадила приватну власність на землю, передала селянам всі землі польських великих землевласників і колоністів [44].

У ескалації українсько-польського збройного протистояння є вина провідників українського і польського підпілля, які не захотіли пригасити цей конфлікт, не зуміли побачити геостратегічні цілі німецького і більшовицького імперіалізму щодо західноукраїнських земель, польського і українського народів.

Отже, трагічні події, що відбувалися на Волині в період нацистської окупації, були наслідком історичного минулого цього краю, жорсткої колоніальної політики II-ї Речі Посполитої у міжвоєнному періоді щодо українців. Шовіністична, антиукраїнська позиція емігрантського уряду в Лондоні, його небажання визнати право українців мати власну державу на рідних землях була детонатором антиукраїнської діяльності поляків Волині. Участь поляків у німецькій адміністрації і поліції, антиукраїнська збройна боротьба у складі збройних загонів Армії Крайової, більшовицької партизанки, зокрема у спецзагонах, спровокувала кривавий характер конфлікту.

У розгортанні збройної боротьби між українцями і поляками були зацікавлені німецькі окупанти і більшовики, які використовували всі можливості, зокрема брудні провокації, щоб посягти міжетнічну ворожнечу і масове винищення цілих населених пунктів, нанесли смертельний удар українському національно-визвольному руху.

Український визвольний рух на Волині мав потужну соціальну базу, його живило сільське населення, яке мріяло про власну землю у своїй державі.

Мабуть, українсько-польський конфлікт не набрав би такого розмаху, якби українські і польські провідники проявили більше мудрості і не допустили масового братовбивства.

Не можна також забувати про звичайний бандитизм, який, безумовно, був поширений на Волині і мав вплив на ескалацію польсько-українського збройного протистояння.

1. Куронь Яцек. Ненависть цілить в незалежність наших народів // Високий замок.

– 2002, 4–10 липня. 2. Дециньський Л.С. На вогненних теренах Південної Волині // За вільну Україну. – 2002, 30 травня. 3. Льюшин І. Польське підпілля на території Західної України в роки Другої світової війни // Україна – Польща: важкі питання. Матеріали II міжнародного семінару істориків “Українсько-польські відносини в 1918 – 1947 роках”. Варшава, 22–24 травня 1997 р. / Відп. ред. М. Кучерепа. – Варшава, 1998. – С. 154 – 171. 4. Льюшин І. До питання про діяльність Армії Крайової й українсько-польське протистояння на західноукраїнських землях у роки Другої світової війни // Вісник Київського університету. Історія. Випуск 37 / Гол. ред. А.Г. Слюсаренко. – К.: Видавничий центр “Київський університет”, 1998. – С. 37 – 41. 5. Льюшин І. Утворення та бойова діяльність 27 Волинської дивізії піхоти Армії Крайової // Україна-Польща: важкі питання. Т. 3. Матеріали III Міжнародного наукового семінару істориків “Українсько-польські стосунки в роки Другої світової війни”. Луцьк, 20 – 22 травня 1998 року / Відп. ред. М. Кучерепа. – Варшава, 1998. – С. 153 – 178. 6. Льюшин І. ОУН – УПА і українське питання в роки Другої світової війни (в світлі польських документів) / НАН України. Інститут історії України. – К., 2000. – 198 с. 7. Льюшин І. Протистояння УПА і АК (Армії Крайової) в роки Другої світової війни на тлі діяльності польського підпілля в Західній Україні. / НАН України. Інститут історії України. – К., 2001. – 289 с. 8. Льюшин І. Армія Крайова й українсько-польське протистояння в Західній Україні (1939–1945 рр. в світлі вітчизняної та зарубіжної історіографії) // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий збірник наукових праць. Відп. ред. В.А. Смолій. – К.: НАН України. Інститут історії України. – К., 2002. – Вип. 6. – С. 90–101. 9. Льюшин І. Українсько-польський конфлікт за часів Другої світової війни // Україна і Польща ХХ столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин. Збірник наукових праць / За ред. М.П. Чернеги. – Київ – Краків: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. – С. 136–138. 10. Льюшин І. Антипольський фронт у бойовій діяльності ОУН і УПА (1939–1945 рр.) // Укр. іст. журн. – 2002. – №3. – С. 94–104. 11. Киричук Ю. Мороховський В. Українсько-польська збройна боротьба на західноукраїнських землях у 1942–1943 рр. // Історія

слов'янських народів: актуальні проблеми дослідження. Вип. 6. Слов'янські народи в Другій світовій війні. Збірник наукових праць / Відп. ред. П.М. Чернега. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. – С. 157–161. 12. Киричук Ю. Нариси з історії українського національно-визвольного руху 40-50 років ХХ століття. – Львів: Львівський національний університет ім. І.Франка, 2000. – 304 с. 13. Киричук Ю. Українсько-польське протистояння на Волині у 1942–1943 рр. // 1939 рік в історичній долі України і українців. Матеріали міжнародної наукової конференції 23-24 вересня 1999 р. / Львівський національний університет ім. І.Франка. Гол. ред. Кондратюк К.К.– Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – С. 193-195. 14. Кентій А. Стратегія і тактика українських націоналістів (осінь 1941 – літо 1944) // Проблеми ОУН–УПА. Попередня історична довідка. – К.: НАН України. Інститут історії України, 2000. – С. 43–95. 15. Литвин М. Документи Армії Крайової про військово-політичне протистояння на заході України у роки Другої світової війни. // Україна в минулому / НАН України. Інститут Української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. Львівське відділення. Ред. кол.: ... Я. Дашкевич та ін. – Київ-Львів, 1995.–Вип. 7. – С. 129–151. 16. Макаруч С. Нищення населення на Волині в часи війни (1941–1945) // Вісник Львівського університету. Серія історична / Гол. ред. М. Крикун. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 1999.– Вип. 34. – С. 361-382. 17. Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках. – К.: Унів. вид-во “Пульсари”, 2002. – 519 с. 18. Русначенко А. Українсько-польський конфлікт у Галичині в 1940-х роках // Міжнародний науковий конгрес “Українська історична наука на порозі ХХІ століття”. Чернівці 16-18 травня 200. Доповіді та повідомлення. Українське історичне товариство Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича / Відп. ред. Л. Винар, Ю. Макар. – Чернівці: Рута, 2001. Том 2. – С. 126–134. 19. Русначенко А. Українсько-польське протистояння в роки Другої світової війни // Сучасність. – 2001. ч.10. – С. 89-112; – ч.11. – С. 94–104. 20. Сергійчук В. Український національний самостійницький рух у Західній

Україні в 1939–1945 рр. // Україна – Польща: Важкі питання. Матеріали II міжнародного семінару істориків “Українсько-польські відносини в 1918–1947 роках”. – Варшава, 22–24 травня 1997 / Відп. ред. М. Кучерена. – Варшава, 1998.– С. 65–85. 21. Сергійчук В. Трагедія Волині: Причини й перебіг польсько-українського конфлікту в роки Другої світової війни. – Київ: Українська Видавнича Спілка, 2003. – 140 с. 22. Трофимович В. Роль Німеччини та СРСР в українсько-польському конфлікті 1935–1945. // Незалежний культурологічний часопис, 2003. – № 28. – С. 118–146. 23. Центральний державний архів громадських органів України (ЦДАГО України) ф. 57. – Оп. 4. – Спр. 352. – Арк. 10. 24. Мотика Гжегож Польська реакція на дії УПА: масштаб і перебіг каральних акцій. // Незалежний культурологічний часопис. – 2003. – № 28. – С. 49-51. 25. ЦДАВОВ України – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 91. – Арк. – 20. 26. Шанковський Л. Українська Повстанська Армія // ХХ століття. Історія, економіка, політика, ідеологія. Кн. 3. Україна у Другій світовій війні. – К.: Асоціація істориків “Істина”, 1997. – 340 с. 27. Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках. – К.: Унів. вид-во “Пульсари”, 2002. – 157 с. 28. ЦДАВОВ України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 90. – Арк. 13; – Спр. 91. – Арк. 21; – Спр. 120. – Арк. 14; – Спр. 135. – Арк. 11; – Спр. 87. – Арк. 1; ЦДАГОУ – Ф. 62. – Оп. 1. – Спр. 253. – Арк. 3; – Оп. 22. – Спр. 79. – Арк. 2; – Спр. 1344. – Арк. 186, 195. 29. В'ятрович В. Вибачення за ..? // Шлях перемоги. – 2003. – № 20, 8 – 14 травня. 30. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВ України) ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 103. – Арк. 27. 31. Цит. по Лук'яненко Л. Ми боролися проти окупації. Україна–Польща: Між нами сусідами. // За вільну Україну, 2003. 16.09. 32. Ільюшин І. Польське підпілля на території Західної України в роки Другої світової війни // Незалежний культурологічний часопис, – 2003. – № 28. – С. 154–156. 33. Державний архів Волинської області (ДАВО) Ф. Р, 1021, Оп. 1., спр. 4., арк. 47. 34. ЦДАВОВ України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 43. – Арк. 8. 35. Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні ... – С. 152 – 153. 36. ЦДАВОВ України.

– Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 83. – Арк. 17. 37. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – Париж–Нью-Йорк–Львів, 1993. – 395 с. 38. ЦДАГО України. – Оп. 1, спр. 48, арк. 15; Оп. 75, спр. 41, арк. 12-18. 39. Кондратюк К. Участь в дискусії // Україна – Польща: Важкі питання. – Т. 3. Варшава, 1998. – 109 с. 40. ЦДАГО України. – Ф. 62, Оп.1 ч.І, спр. 239, арк. 19. 41. ЦДАГО України. – Ф. 62, Оп.1 ч.ІІ, спр. 1287, арк. 83. 42. Трофимович В. Роль

Німеччини та СРСР в українсько-польському конфлікті 1935 – 1945 рр. // Незалежний культурологічний часопис. – 2003. – № 28. – С. 126 – 129. 43. ЦДАГО України. – Ф. 1, Оп. 22, спр. 75, арк. 109; Трофимович В. Роль Німеччини та СРСР в українсько-польському конфлікті 1935 – 1945 рр. // Незалежний культурологічний часопис № 28, 2003. – 137 с. 44. ЦДАГО України. – Ф. 1, Оп. 1, спр. 48, арк. 15; Оп. 75, спр. 41, арк. 12–18.

УДК 94(477):94(438)«1943/1945»

А.Г. Ліпкан

Національний технічний університет
“Київський політехнічний інститут”

ПОЛІТИКА СРСР І ПОЛЬЩІ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПИТАННЯХ У 1943–1945 рр. ПРОБЛЕМА КОРДОНІВ ПОЛЬЩІ – УКРАЇНИ

© Ліпкан А.Г., 2004

Досліджуються взаємовідносини Радянського Союзу і Польщі в контексті визначення кордонів.

In the article the problems of relationships of the Soviet Union and Poland in a context of delimitation are probed.

Як відомо, сучасна суверенна соборна Україна не висуває жодних територіальних претензій сусіднім країнам всупереч міжнародно усталеним правовим нормам. Такі спроби загрожували б не лише державотворчим процесам в молодій незалежній державі, а миру і стабільності в Європі. Наша молода держава, підписавши Хельсінські угоди, свято дотримується принципу збереження післявоєнного устрою в Європі, цілісності територій і непорушності кордонів. У цьому, як відомо, запорука стабільності і миру.

Не маючи жодних територіальних претензій до своїх сусідів, Україна прагне будувати свої стосунки з ними на рівноправних партнерських засадах, не втручаючись у внутрішні справи один одного. Але складне історичне минуле і становлення України як держави треба знати і не забувати, щоб цінити те, за що боролися і віддали своє життя жертвні українці.

Знання цих історичних віх не направлено на зміну геополітичної ситуації в регіоні

розташування незалежної української держави на Сході Європи. Вони необхідні для протидії певним шовіністичним колам, які всіляко обілюють історичні злочини перед українським народом і перебільшують зустрічні дії ОУН–УПА, які здійснювались з метою захисту від винищення українців.

На початку 20-х років ХХ ст. населення західноукраїнських земель перебувало під владою трьох держав: Польщі (Східна Галичина, Західна Волинь, Полісся, Підляшшя, Холмщина), Румунії (Північна Буковина), Чехословаччини (Закарпаття). Уряди цих держав намагалися виключити українське питання зі сфери зовнішньо-політичних взаємин, ліквідувати національно-визвольний рух українського народу [18]. Це можна продемонструвати на прикладі Галичини. Під кінець 1920 року було вже зібрано чимало матеріалу про дії польського режиму у Галичині. Уряд Галичини домагався здійснити право самовизначення для українського населення Галичини, але на цьому шляху було багато протиріч. Міжнародні полі-